

องค์ความรู้ฐานปุ๋ยหมักชีวภาพ

เรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปุ๋ยหมักชีวภาพ

การทำปุ๋ยหมัก คือ การนำเศษซากหรือวัสดุต่างๆ ที่ได้มาจากสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พวกที่ได้มาจากพืช เช่น เศษหญ้า ใบไม้ ฟางข้าว ผักตบชวา หรือแม้แต่ขยะมูลฝอยตามบ้านเรือน มากองรวมกัน รดน้ำให้มีความชื้นพอเหมาะ หมักไว้จนกระทั่งเศษพืชหรือวัสดุเหล่านั้นย่อยสลาย และแปรสภาพไปกลายเป็นปุ๋ยสีดำหรือสีน้ำตาลเข้ม มีลักษณะพรุน ยุ่ย ร่วนซุย ที่เรียกว่า “ปุ๋ยหมัก” การย่อยและการแปรสภาพของเศษพืชหรือวัสดุดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กๆ ที่เรียกว่า “จุลินทรีย์” ซึ่งอาศัยอยู่ในกองปุ๋ย สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กเหล่านี้มีอยู่มากมายหลายชนิดปะปนกันอยู่ และพวกที่มีบทบาทในการแปรสภาพวัสดุมากที่สุดได้แก่ เชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย

ประโยชน์ของปุ๋ยหมัก

๑. ช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์
๒. ช่วยเปลี่ยนสภาพของดินจากดินเหนียวหรือดินทรายให้เป็นดินร่วนสะดวกในการไถพรวน
๓. ช่วยสงวนรักษาความชุ่มชื้นในดินได้ดีขึ้น
๔. ช่วยถ่ายเทอากาศในดินได้ดี
๕. ช่วยกระตุ้นธาตุอาหารพืชบางอย่างในดินที่ละลายน้ำยากให้ละลายน้ำง่ายเป็นอาหารแก่พืชได้ดีขึ้น
๖. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยเคมี สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้
๗. ไม่เป็นอันตรายต่อดินแม้จะใช้ในปริมาณมากๆ ติดต่อกันนานๆ
๘. ช่วยปรับสภาพแวดล้อม เช่น กำจัดขยะมูลฝอยและวัชพืชน้ำทั้งหลายให้หมดไป

การทำปุ๋ยหมัก

แบบที่ ๑ ปุ๋ยหมักค้ำปี ใช้เศษพืชเพียงอย่างเดียววนำมาหมักไว้ค้ำปี สามารถนำมาใช้เป็นปุ๋ยหมักได้ แบบนี้ไม่ต้องดูแลรักษา จึงใช้ระยะเวลาในการหมักนาน เหมาะสำหรับผู้ที่ไม่มีเวลา

แบบที่ ๒ ปุ๋ยหมักธรรมชาติใช้มูลสัตว์ ใช้เศษพืชและมูลสัตว์ในอัตราส่วน ๑๐๐:๑๐ ถ้าเป็นเศษพืช ชิ้นส่วนเล็กนำมาคลุกผสมได้เลย ถ้าเป็นเศษพืชชิ้นส่วนใหญ่นำมากองเป็นชั้นๆ (แต่ละกองจะทำประมาณ ๓ ชั้น แต่ละชั้นประกอบด้วยเศษพืชที่ย่ำและรดน้ำสูงประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร แล้วโรยทับด้วยมูลสัตว์) แบบนี้จะใช้ระยะเวลาหมักน้อยกว่าแบบที่ ๑ เช่น ถ้าใช้ฟางข้าวจะใช้ระยะเวลาประมาณ ๖-๘ เดือน ขึ้นอยู่กับการดูแลรักษา

แบบที่ ๓ ปุ๋ยหมักธรรมชาติใช้ปุ๋ยเคมี ใช้เศษพืช มูลสัตว์ และปุ๋ยเคมี ในอัตราส่วน ๑๐๐:๑๐:๑ ถ้าเป็นชิ้นส่วนเล็กนำมาคลุกผสมได้เลย ถ้าชิ้นส่วนใหญ่นำมากองเป็นชั้นเหมือนแบบที่ ๒ เพียงแต่ในแต่ละชั้นจะเพิ่มปุ๋ยเคมีขึ้นมาโดยโรยทับมูลสัตว์ แบบนี้ใช้ระยะเวลาในการหมักเร็วกว่าแบบที่ ๒ กล่าวคือ ถ้าเป็นฟางข้าวจะใช้เวลาประมาณ ๔-๖ เดือน

แบบที่ ๔ ปุ๋ยหมักแผ่นใหม่ การทำปุ๋ยหมักวิธีนี้ใช้เวลาสั้น ทำได้โดยการใช้เชื้อจุลินทรีย์เร่งการย่อยสลายของเศษพืช ทำให้ได้ปุ๋ยหมักเร็วขึ้น นำไปใช้ได้ทันฤดูกาล สามารถใช้ระยะเวลาหมักเพียง ๓๐-๖๐ วัน ใช้สูตร ดังนี้

เศษพืช	๕๐๐	กิโลกรัม
มูลสัตว์	๕๐	กิโลกรัม
ปุ๋ยเคมี	๑	กิโลกรัม
เชื้อจุลินทรีย์ตัวเร่ง(EM)	๕	กิโลกรัม

กวนให้เข้ากันอย่างดี แต่ถ้าเป็นเศษพืชชิ้นใหญ่ก็นำมากองเป็นชั้น เหมือนแบบที่ ๓ แต่ละชั้นประกอบด้วยเศษพืชที่เปียกและรดน้ำ สูง ๓๐-๔๐ เซนติเมตร มูลสัตว์โรยทับเศษพืช ปุ๋ยเคมีโรยทับมูลสัตว์ แล้วราดเชื้อจุลินทรีย์ตัวเร่ง

แบบที่ ๕ ปุ๋ยหมักต่อเชื้อ หลังจากได้ปุ๋ยหมักที่ใช้ได้แล้วในแบบที่ ๔ ให้เก็บไว้ ๕๐-๑๐๐ กิโลกรัม การเก็บต้องเก็บไว้ในโรงเรือนที่ไม่ถูกแดด และฝน ปุ๋ยหมักที่เก็บไว้ ๕๐-๑๐๐ กิโลกรัม สามารถนำไปต่อเชื้อทำปุ๋ยหมักได้อีก ๑ ตัน การต่อเชื้อนี้สามารถทำการต่อได้เพียง ๓ ครั้ง เป็นการประหยัดและเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร โดยไม่จำเป็นต้องซื้อสารตัวเร่งเชื้อจุลินทรีย์ ๑ ชุด ทุกครั้งที่ทำปุ๋ยหมัก ๑ ตัน

น้ำหมักชีวภาพ

ความหมายของน้ำหมักชีวภาพ

น้ำหมักชีวภาพ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอย่างหนึ่งของเกษตรกร ซึ่งผลิตได้จากการนำเอาเศษวัสดุเหลือทิ้ง เช่น เศษพืชผัก หรือสัตว์ที่ยังสดอยู่มากให้เกิดการย่อยสลาย โดยจุลินทรีย์ที่ติดมากับวัตถุดิบหรือจุลินทรีย์ที่เติมลงไปโดยใช้กากน้ำตาลเป็นสารอาหารสำหรับจุลินทรีย์ จนได้สารละลายที่มีความเข้มข้นหรือที่เรียกว่า น้ำหมักชีวภาพ ประกอบด้วยกรดอินทรีย์ กรดอะมิโน ฮอโมนพืช และแร่ธาตุอื่นๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พืชเจริญเติบโตดี

ประโยชน์ของน้ำหมักชีวภาพ

ด้านการเกษตร

๑. ปรับสภาพความเป็นกรด-ด่างในดินและน้ำ
๒. ปรับสภาพโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย อุ้มน้ำและอากาศได้ดีขึ้น
๓. ย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในดินให้เป็นธาตุอาหารแก่พืช สามารถดูดซึมไปใช้ได้โดยไม่ต้องใช้พลังงานมากเหมือนการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์
๔. เร่งการเจริญของพืชให้สมบูรณ์ แข็งแรงตามธรรมชาติ ต้านทานโรค แมลง

ด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ช่วยบำบัดน้ำเสียจากการเกษตร ปศุสัตว์ การประมง อุตสาหกรรม โรงงาน ชุมชน สถานประกอบการทั่วไป
๒. ช่วยกำจัดกลิ่นเหม็นจากกองขยะ การเลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนต่างๆ
๓. ปรับสภาพขยะของเสีย เช่น เศษอาหารจากครัวเรือนให้เป็นประโยชน์ ต่อการเลี้ยงสัตว์ และการเพาะปลูกพืช
๔. กำจัดขยะด้วยการย่อยสลายให้มีจำนวนลดลง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
๕. ช่วยปรับสภาพอากาศที่เสียให้สดชื่นและมีสภาพดีขึ้น

น้ำหมักจากพืชสีเขียว

น้ำหมักจากพืชสีเขียว ได้มาจากการสกัดน้ำเลี้ยงในพืชและคลอโรฟิลล์ โดยใช้น้ำตาลทรายแดงหรือกากน้ำตาล ช่วยสร้างแรงดันออสโมติก น้ำหมักจากพืชสีเขียวจะอุดมไปด้วยแบคทีเรียที่สามารถจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้ผลผลิตที่ปลูกนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ และสิ่งสำคัญเป็นการลดต้นทุนการผลิต และยังปลอดภัยในเรื่องของสุขภาพอนามัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค

เทคนิคการเลือกพืชสีเขียว

๑. เลือกผักสีเขียวยอดพุ่ง เช่น ผักบุ้ง หน่อຍกล้วย ยอดบวบ
๒. เลือกผักสีเขียวอวบน้ำ
๓. เลือกผักสีเขียวไม่มีพิษ
๔. การเก็บผักสีเขียวควรเก็บก่อนพระอาทิตย์ขึ้นช่วงเวลานี้พืชมีธาตุอาหารสะสมอยู่มากที่สุด

ส่วนผสมในการทำน้ำหมักจากพืชสีเขียว

๑. พืชสีเขียว ๓ กิโลกรัม

๒. กากน้ำตาล ๑ กิโลกรัม

๓. เกลือทะเล ๒ ชีด

วิธีทำน้ำหมักจากพืชสีเขียว

๑. นำยอดผักสีเขียวหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ความยาวไม่เกิน ๒ นิ้ว

๒. ผสมกากน้ำตาลเติมเกลือลงไปเล็กน้อย คลุกเคล้าให้เข้ากัน หมักทิ้งไว้ในถังพลาสติก

๗-๑๕ วัน

๓. เมื่อครบ ๑๕ วัน ให้เติมน้ำเปล่า ปริมาณ ๑๐ เท่าของส่วนผสม เช่น ส่วนผสมพืช ๑๐ กิโลกรัม ให้เติมน้ำ ๑๐๐ ลิตร จากนั้นจึงนำไปใช้ได้

น้ำหมักชีวภาพจากผลไม้

น้ำหมักชีวภาพจากผลไม้ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การบำรุงรากและเร่งการออกดอกของพืชให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้ผลผลิตที่ปลูกนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ

ส่วนผสมในการทำน้ำหมักจากผลไม้

๑. ผลไม้สุกอย่างน้อย ๓ ชนิด รวมกัน เช่น กล้วยน้ำว้า มะเขือเทศ ฟักทอง หรือมะละกอ (ถ้าหาได้ไม่ครบทั้ง ๓ ชนิด อาจใช้อย่างใดอย่างหนึ่งแทนก็ได้)

๒. กากน้ำตาล ๑ กิโลกรัม

๓. เกลือทะเล ๒ ชีด

วิธีทำน้ำหมักจากผลไม้

๑. นำผลไม้ที่ได้มา ไม่ต้องล้าง ไม่ต้องปอกเปลือก หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ
๒. เติมน้ำตาลคลุกเคล้ากันให้ทั่วกับผลไม้ที่หั่นแล้ว
๓. ปิดฝา หมักทิ้งไว้ ๑๐-๑๕ วัน ควรเก็บถึงหมักและน้ำสกัดชีวภาพไว้ในที่ร่ม อย่าให้ถูกฝนและแสงแดดจัดๆ น้ำหมักชีวภาพจากผลไม้ ที่ผ่านการหมักสมบูรณ์แล้ว ถ้าปิดฝาสนิท สามารถเก็บไว้ได้นานหลายเดือน

น้ำหมักชีวภาพสมุนไพรไล่แมลง

น้ำหมักชีวภาพสมุนไพรไล่แมลงศัตรูพืชได้รับการพิสูจน์และยอมรับโดยทั่วกันว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันกำจัดแมลงและโรคพืช โดยเฉพาะการปลูกพืชผักและผลไม้ ปัจจุบันจึงมีการนำพืชสมุนไพรหลายชนิดมาสกัดเป็นสารเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบศัตรูพืช รวมทั้งไล่แมลง เพื่อทดแทนการใช้สารเคมีในปัจจุบันมากขึ้น สมุนไพรที่นำมาใช้กับพืชผักมีข้อดีหลายอย่าง คือ มีราคาถูก ปลอดภัยต่อเกษตรกรผู้ใช้ ไม่มีสารพิษตกค้างในผลผลิต จึงปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งไม่เป็นอันตรายต่อแมลงที่เป็นประโยชน์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในแปลงพืชผัก และที่สำคัญที่สุด คือ ไม่มีสารพิษตกค้างในดินแลสภาพแวดล้อม

ขมิ้นชัน

วิธีการเตรียมและการใช้

๑. ตำขมิ้นปริมาณครึ่งกิโลกรัมให้ละเอียด
๒. นำขมิ้นที่ตำละเอียดแล้วไปผสมกับน้ำ ๒๐ ลิตร หมักทิ้งไว้ ๑-๒ วัน
๓. กรองเอาแต่น้ำจะได้สารเข้มข้นจากนั้นนำสารนี้ไปผสมกับน้ำ ๘ ลิตร
๔. นำไปฉีดพ่นให้ทั่วบริเวณทรงพุ่มต้นที่เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืช

ประโยชน์

นำไปฉีดพ่นให้ทั่วบริเวณทรงพุ่มต้นที่เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืช เหง้าของขมิ้นชันมีน้ำมันหอมระเหย ช่วยขับไล่แมลงและกำจัดแมลงได้หลายชนิด ได้แก่ หนอนกระทุ้ง หนอนผีเสื้อ ตัวง แมลงวันทอง มอด และไรแดง

สะเดา ข่า ตะไคร้หอม

วิธีการเตรียมและการใช้

๑. สับใบสะเดา ข่า และตะไคร้หอมอย่างละ ๑ กิโลกรัมให้ละเอียด
๒. นำส่วนผสมทั้งสามอย่างมาตำรวมกัน
๓. นำส่วนผสมทั้งหมดไปผสมกับน้ำ ๒๐ ลิตร หมักไว้ ๑ คืน
๔. กรองเอาน้ำหัวเชื้อที่ได้นำไปผสมกับน้ำในสัดส่วน ๑:๑
๕. ฉีดพ่นทุก ๗ วัน ในตอนเย็น

ประโยชน์

สารสกัดจากสะเดามีฤทธิ์ในการฆ่าแมลง สารสกัดจากข่ามีฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรีย และน้ำมันหอมระเหยในข่ามีฤทธิ์ทำให้ไข่แมลงฟ่อและกำจัดเชื้อราบางชนิด ส่วนตะไคร้หอมมีสารที่มีฤทธิ์ในการไล่แมลง ศัตรูพืชได้แก่ ผีเสื้อกะหล่ำ หนอนคืบ หนอนชอนใบ หนอนกระทู้ หนอนใยผัก เพลี้ยอ่อน และแมลงวันทอง รวมถึงช่วยป้องกันโรคราดำ โรครากเน่า และโคนเน่า

พริก พริกไทย ตีปัส

วิธีการเตรียมและการใช้

๑. บดพริกสด พริกไทยสดและตีปัสสต่ออย่างละ ๑ กิโลกรัมให้ละเอียด
๒. นำส่วนผสมทั้งหมดไปผสมกับน้ำ ๒๐ ลิตร หมักไว้ ๓-๕ วัน
๓. กรองเอาน้ำหัวเชื้อ โดยอัตราส่วนการใช้ ให้ผสมน้ำหัวเชื้อปริมาณ ๒๐๐-๕๐๐ ลูกบาศก์เซนติเมตร ต่อ น้ำ ๒๐ ลิตร
๔. นำไปฉีดพ่นให้ทั่วทรงพุ่มต้นทุก ๓-๕ วัน
- ๕.

ประโยชน์

พริกสดมีคุณสมบัติในการฆ่าแมลงส่วนเมล็ดพริกมีสารฆ่าเชื้อรา พริกไทยมีน้ำมันหอมระเหยและแอลคาลอยด์มีสารระสเผ็ด และสารที่มีกลิ่นฉุนเผ็ดร้อน ตีปัสมีน้ำมันหอมระเหยสูตรนี้มีฤทธิ์ฆ่าแมลง ได้แก่ มด เพลี้ยอ่อน หนอนคืบ หนอนไซ และไล่แมลงผีเสื้อ รวมถึงช่วยป้องกันโรคที่เกิดจากไวรัส

พืชสมุนไพรที่ใช้ป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

๑. โล่ตั้น (หางไหล) : สามารถฆ่า หนอนใยผัก หนอนกระทู้ผัก
๒. ตะไคร้หอม : สามารถไล่ หนอนใยผัก หนอนกระทู้ผัก
๓. สะเดา : สามารถฆ่าและไล่ หนอนใยผัก หนอนกระทู้ผัก เพลี้ยอ่อน
๔. สدابเสือ : สามารถไล่ หนอนกระทู้ผัก หนอนใยผัก
๕. หนอนตากหยาก : สามารถฆ่าและไล่ แมลงวันทอง
๖. มะม่วงหิมพานต์ : สามารถฆ่า หนอนหลอดหอม หนอนกระทู้ผัก
๗. ยาสูบ : สามารถฆ่า หนอนใยผัก หนอนหลอดหอม
๘. ขมิ้นชัน : สามารถไล่ หนอนใยผัก หนอนกระทู้ผัก
๙. ข่า : สามารถไล่ หนอนใยผัก หนอนกระทู้ผัก
๑๐. กระเพราแดง , กระเพราช้าง , กระเพราขาว : สามารถดึงดูด แมลงวันผลไม้

วัสดุในการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

เศษอาหาร/ขยะอินทรีย์

ใบไม้แห้ง

หัวปลา

หอย

ผักบุ้ง/หน่อกล้วย/ยอดบวบ

กล้วยน้ำว้า/มะเขือเทศ/ฟักทอง/มะละกอ

ขมิ้นชัน

สะเดา ข่า ตะไคร้หอม

พริก พริกไทย ตีป्ली

กากน้ำตาล

ปุ๋ยมูลสัตว์

ถังพลาสติก

มุ้งไนลอนสีฟ้า

จอบ

ไม้พาย

วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ในโรงอาหารของโรงเรียนมักมีเศษอาหารเหลือทิ้งจากการบริโภคและจำหน่ายมากมายในแต่ละวัน วิธีจัดการขยะที่คนส่วนใหญ่เลือกใช้ก็คือ รวบรวมเก็บใส่ถุงไว้แล้วรอรถขยะของเทศบาลมาขนทิ้ง บ้างก็มาเก็บทุกวัน บ้างมาแค่สัปดาห์ละ ๑-๒ ครั้ง ปริมาณขยะจึงเพิ่มเติมสะสมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะถ้าจัดการเก็บไม่เรียบร้อย ยิ่งทำให้เกิดกลิ่นเหม็นเป็นที่รำคาญใจ สุดท้ายก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หนึ่งในทางเลือกทำได้โดยไม่ต้องรอรถขยะมาจัดเก็บก็คือ การนำเศษอาหารไปทำปุ๋ยหมัก โดยอาศัยการย่อยสลายจากจุลินทรีย์ นอกจากช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจ้างเก็บขยะมูลฝอยแล้ว ยังไม่เป็นภาระต่อสังคม ไม่ต้องเสียเวลาในการขุดหลุมฝัง ยังได้ปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใส่ต้นไม้ในโรงเรียน ช่วยประหยัด การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารมีส่วนประกอบหลัก ๓ ส่วน คือ

๑.เศษอาหาร เช่น เศษข้าว เศษผัก เปลือกผลไม้ เปลือกไข่ ก้างปลา เศษหมู ขนมอบัง ฯลฯ ที่เหลือจากการบริโภค ไม่ว่าจะเป็นครัวเรือน ร้านอาหาร โรงอาหาร หรือโรงครัว เมื่อนำมาทำปุ๋ยหมักจะใช้เฉพาะส่วนที่เป็นกาก จึงต้องแยกน้ำที่อยู่ในเศษอาหารออกก่อน หากเศษอาหารมีขนาดใหญ่ก็สับให้มีขนาดเล็กลง

๒.จุลินทรีย์ ควรเป็นประเภทที่ใช้ออกซิเจน จะช่วยให้ไม่ส่งกลิ่นเหม็นและไม่ทำให้เกิดน้ำเสีย แหล่งจุลินทรีย์ที่หาได้ง่ายคือมูลสัตว์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น มูลวัว มูลไก่ มูลหมู มูลม้า มูลแพะ ซึ่งมีจุลินทรีย์หลายประเภทและจำนวนมาก เช่น เชื้อราแอคติโนมัยซีตัส (Actinomycetes) ช่วยให้กระบวนการย่อยสลายเศษอาหารกลายเป็นปุ๋ยหมักได้เร็วขึ้น

๓.เศษใบไม้ ช่วยให้เศษอาหารมีความโปร่งพรุน ไม่อัดแน่นจนเกินไป ทั้งยังมีธาตุคาร์บอนที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและสร้างเซลล์ของจุลินทรีย์

ปุ๋ยหมักจากเศษอาหารในถังพลาสติก

วิธีทำ

๑.เตรียมถังหมักพลาสติกพร้อมฝาปิดขนาด ๒๐ ลิตร โดยใช้เหล็กก้อน ๆ เจาะรูรอบถังเพื่อใช้เป็นช่องระบายอากาศ แล้วพันด้วยตาข่ายเพื่อป้องกันแมลงวันมาวางไข่และสร้างความรำคาญ

๒.ใส่เศษอาหาร มูลสัตว์ และเศษใบไม้ อย่างละ ๑ ส่วนลงในถัง ผสมคลุกเคล้าให้ทั่วแล้วปิดฝาระยะแรกไม่ต้องเติมน้ำเนื่องจากเศษอาหารมีความชื้นสูง หากวันถัดไปมีเศษอาหารอีกก็ผสมมูลสัตว์และเศษใบไม้ในอัตราส่วนเดิม ใส่ลงในถังได้อีก

๓.ใช้ไม้คนส่วนผสมให้คลุกเคล้ากันทุกวัน วันละ ๑-๒ ครั้ง ในช่วง ๓-๑๐ วันแรกอาจมีความร้อนเกิดขึ้น เนื่องจากจุลินทรีย์คายความร้อนออกมาเพื่อทำปฏิกิริยาย่อยสลาย หากความชื้นลดลงเกือบแห้ง ควรพรมน้ำเพิ่ม

๔.ใช้เวลาประมาณ ๓๐ วัน จะได้ปุ๋ยหมักในปริมาณที่ลดลงร้อยละ ๔๐ หากปุ๋ยยังมีความชื้นอยู่ ควรรดพรมน้ำและปล่อยให้แห้งสนิท เพื่อให้จุลินทรีย์หยุดการย่อยสลาย ปุ๋ยหมักที่ได้จะมีสีดำคล้ำ เปื่อยยุ่ย มีขนาดเล็กกลอง น้ำหนักเบา และไม่มีกลิ่นเหม็น

ปุ๋ยหมักเป็นปุ๋ยอินทรีย์อีกชนิดที่ได้จากการหมักวัสดุเหลือทิ้งที่เป็นสารอินทรีย์บางชนิด โดยนำวัสดุเหล่านั้นมาองรวมกัน รดน้ำให้ชื้น ทิ้งไว้ให้เกิดการย่อยสลายโดยกิจกรรมของจุลินทรีย์ จากนั้นจึงนำไปปรับปรุงดิน ซึ่งนอกจากการทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารในครัวเรือนแล้ว ยังมีปุ๋ยหมักจากวัสดุอินทรีย์อื่น ๆ อีกมากมายที่หาได้ง่ายในแต่ละท้องถิ่นให้ลองไปทำกัน ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยหมักจากวัสดุเหลือใช้จากการเพาะเห็ด ปุ๋ยหมักจากขานอ้อย ปุ๋ยหมักจากผักตบชวา ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน ปุ๋ยหมักปลา น้ำหมักชีวภาพ

การบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์หรือการบรรจุหีบห่อ หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ที่ใช้ในการบรรจุสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการคุ้มครองปกป้องสินค้าจากผู้ผลิตจนถึงมือลูกค้าอย่างปลอดภัยด้วยต้นทุนการผลิตที่เหมาะสม

จากความหมายพอสรุปได้ว่า บรรจุภัณฑ์ หมายถึง เรื่องของวิทยาศาสตร์ และเรื่องของศิลปะ ที่ใช้เพื่อการบรรจุสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และทำให้เกิดความเสียหายกับสิ่งแวดล้อม และบรรจุภัณฑ์นั้น จะต้องปกป้องตัวสินค้าให้อยู่ในสภาพที่ดี จากแหล่งผลิตจนถึงมือลูกค้าโดยไม่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้บรรจุภัณฑ์นั้นๆ จะต้องมิต้นทุนของการผลิตที่ไม่สูงจนเกินไป

ความสำคัญของการบรรจุภัณฑ์

ประเทศของเรามีสินค้ามีผลิตผลทางการเกษตรกรรม และการประมงมากมาย เช่น ผักสด ผลไม้สด และสินค้าที่เป็นอาหารจากทะเล สิ่งที่กำลังมานี้จะได้รับความเสียหายมากเนื่องจากสภาวะของอากาศการบรรจุหีบห่อ และการขนส่งที่เหมาะสมมีส่วนที่จะช่วยลดความเสียหายเหล่านั้นลงได้ซึ่งเป็นการช่วยให้ผลผลิตที่กล่าวถึงมือผู้บริโภคในสภาพที่ดี และจะทำให้ขายได้ในราคาที่สูงอีกด้วย

นอกจากนี้แล้วผลิตภัณฑ์อื่นๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากอาหารแปรรูปถ้าการบรรจุภัณฑ์และการขนส่งที่เหมาะสมมีส่วนที่จะช่วยลดความเสียหายและสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงเช่นกันจะเห็นได้ว่าการบรรจุภัณฑ์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อผลผลิตทั้งหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายละเอียดเป็นข้อๆ ได้ ดังนี้

๑. รักษาคุณภาพและปกป้องตัวสินค้า เริ่มตั้งแต่การขนส่ง การเก็บให้ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมิให้เสียหายจากการปนเปื้อนจากฝุ่นละออง แมลง คน ความชื้น ความร้อน แสงแดด และ การปลอมปน เป็นต้น

๒. ให้ความสะดวกในเรื่องการขนส่ง การจัดเก็บมีความรวดเร็วในการขนส่ง เพราะสามารถรวมหน่วยของผลิตภัณฑ์เหล่านั้นเป็นหน่วยเดียวได้ เช่น ผลไม้หลายผลนำลงบรรจุในลังเดียว หรือเครื่องดื่มที่เป็นของเหลวสามารถบรรจุลงในกระป๋องหรือขวดได้ เป็นต้น

๓. ส่งเสริมทางการตลาด บรรจุภัณฑ์เพื่อการจัดจำหน่ายเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคเห็น ดังนั้นบรรจุภัณฑ์จะต้องทำหน้าที่บอกกล่าวสิ่งต่างๆ ของตัวผลิตภัณฑ์โดยการบอกข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมดของตัวสินค้าและนอกจากนั้นจะต้องมีรูปลักษณะที่สวยงามสะดุดตาเชิญชวนให้เกิดการตัดสินใจซื้อซึ่งการทำหน้าที่ดังกล่าวของบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นเสมือนพนักงานขายที่ไร้เสียง (Silent Salesman)

วัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

๑. เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถเอื้อประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอยได้ดี มีความปลอดภัย ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

๒. เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถสื่อสารและสร้างผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยใช้ความรู้แขนงศิลปะเข้ามาสร้างคุณลักษณะ เช่น มีเอกลักษณ์มีลักษณะพิเศษที่ดึงดูดและสร้างการจดจำตลอดจนเข้าใจความหมายและคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

๓. เพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาคุณภาพสินค้า

๔. เป็นตัวชี้บ่งและสื่อสารรายละเอียดสินค้า ดึงดูดผู้บริโภค แสดงถึงภาพลักษณ์

๕. เป็นต้นทุนในการผลิตสินค้า เมื่อบรรจุภัณฑ์ดีย่อมมีส่วนช่วยให้มูลค่าสินค้าสูงขึ้น

หน้าที่และประโยชน์ของบรรจุภัณฑ์

ทำหน้าที่ทั้งต่อตัวผลิตภัณฑ์โดยตรง และหน้าที่สื่อข้อมูลเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์

๑. การทำหน้าที่บรรจุใส่สินค้า เช่น ใส่ห่อสินค้า ด้วยการชั่งตวงวัดหรือนับ
๒. การทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันตัวผลิตภัณฑ์ ไม่ให้สินค้าเสียรูปแตกหักไหลซึม
๓. ทำหน้าที่รักษาคุณภาพอาหาร เช่น ป้องกันอากาศซึมผ่าน ป้องกันแสง ป้องกันความชื้น เป็นต้น
๔. ทำหน้าที่เป็นฉลากแสดงข้อมูลรายละเอียดของสินค้า เช่น เครื่องหมายการค้า ข้อมูลส่วนผสม แหล่งผลิต เป็นต้น
๕. ทำให้ตั้งราคาขายได้สูงขึ้น เนื่องจากความสวยงามของบรรจุภัณฑ์จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า
๖. เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดวางขนส่งและจัดแสดง
๗. สร้างความน่าสนใจและดึงดูดผู้บริโภค เป็นการส่งเสริมการขายและเพิ่มยอดขาย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อราคาของบรรจุภัณฑ์

ในกระบวนการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ มีองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อราคาของการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ทั้งต่อราคารวมและราคาต่อหน่วย ดังนี้

๑. ราคาต้นทุนของวัสดุบรรจุภัณฑ์
๒. ราคาของกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์
๓. ราคาของการเก็บรักษาและการขนส่ง
๔. ราคาของเครื่องมือเครื่องจักร ที่ใช้ในการผลิตและบรรจุภัณฑ์
๕. ราคาของการใช้แรงงานที่เกี่ยวข้อง

ที่มา <http://www.crnfe.ac.th/packaging/unit1.htm>

http://netra.lpru.ac.th/~weta/c1/c1_print.html

ตัวอย่าง ถุงบรรจุภัณฑ์ปุ๋ยหมักชีวภาพ

รายละเอียดวัสดุที่ใช้ในฐานการเรียนรู้ปัญหามักชีวภาพ

ถุงบรรจุภัณฑ์ ซื้อมาในราคากิโลกรัมละ ๗๕ บาท โดย ๑ กิโลกรัม มีจำนวน ๕๐ ถุง ฉลี่ยตกลูกละ ๑.๕ สตางค์ โดยบรรจุใส่ถุง ถุงละ ๔ กิโลกรัม และจำหน่ายในราคาถุงละ ๑๕ บาท หรือ ๗ ถุง ๑๐๐ บาท ได้กำไรถุงละ ๑๓.๕๐ บาท

เรื่อง การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

การทำบันทึกรายรับรายจ่าย เป็นการบันทึกข้อมูลการรับและการใช้จ่ายเงินในแต่ละกิจการ เช่น การรับจ่ายเงิน การรับจ่ายผลผลิต การรับจ่ายวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เป็นต้น หากกิจการใดไม่มีการบันทึกรายรับรายจ่ายกิจการนั้น ๆ จะไม่สามารถควบคุมการใช้จ่ายเงิน และควบคุมการใช้วัตถุดิบให้มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้น การทำบันทึกรายรับรายจ่ายจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์ของการทำบันทึกรายรับ รายจ่าย

การทำบันทึกรายรับรายจ่ายมีประโยชน์ต่อกิจการ ดังนี้

๑. เป็นข้อมูลที่บอกรายละเอียดเกี่ยวกับการรับและการจ่ายวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต
๒. ช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการขาดวัสดุสิ่งของหรือวัตถุดิบในการผลิต
๓. ช่วยให้ทราบเกี่ยวกับการผลิต หมายถึง จำนวนที่ผลิตและจำนวนที่จำหน่ายได้ รวมทั้งจำนวนผลผลิต ที่คงเหลือ
๔. ช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินงบประมาณ
๕. ทำให้รู้ฐานะทางการเงินของกิจการ เช่น ผลกำไรหรือขาดทุน
๖. ช่วยให้มีระบบการควบคุมที่ดี ป้องกันการทุจริต
๗. ช่วยให้การดำเนินงานของกิจการเป็นไปอย่างมีระบบ รวดเร็วและถูกต้อง

การทำบันทึกรายรับ รายจ่าย

การทำบันทึกรายรับ รายจ่ายสำหรับเจ้าของกิจการหรือผู้จำหน่ายผลผลิต ควรจัดทำอย่างง่าย ๆ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินไป เป็นประโยชน์และใช้ได้สะดวกต่อการตรวจสอบ สมุดบันทึกพื้นฐานที่ควรจัดทำ คือ สมุด บัญชีเงินสด ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

๑. ชื่อกิจการของกิจการนั้น ๆ ซึ่งจะบันทึกไว้ส่วนบนของหน้าบัญชี
๒. ชื่อบัญชีเงินสดจัดประเภทบันทึกไว้ส่วนบนของบัญชีเช่นเดียวกัน
๓. ช่องวัน เดือน ปี สำหรับบันทึกวันรับ วันจ่ายเงิน
๔. ช่องรายการสำหรับบันทึกรายละเอียดการรับและการจ่าย
๕. ช่องเลขที่ใบสำคัญ เป็นช่องบันทึกหลักฐานสำคัญของการรับและจ่าย โดยนำเลขที่ของใบสำคัญนั้น ๆ มาบันทึกลงในช่อง
๖. ช่องรายการรับ
๗. ช่องรายการจ่าย
๘. ช่องเงินคงเหลือ

การคิดต้นทุน กำไร และกำหนดราคาจำหน่าย

ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ต้องใช้จ่ายไปเพื่อให้ได้สินค้ามา สินค้าในที่นี้เพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการผลิตเพื่อจำหน่าย ฉะนั้นสิ่งที่จะรวมคิดเป็นต้นทุน คือ

๑. ราคาวัตถุดิบที่ซื้อ
๒. ค่าวัสดุที่ใช้บรรจุ
๓. ค่าจ้างแรงงาน สำหรับจ้างคนงานหรือลูกจ้าง
๔. ค่าเสื่อมราคาของเครื่องมือเครื่องใช้
๕. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าของใช้ต่างๆ ในกิจการ เป็นต้น

กำไรและขาดทุน เกิดจากต้นทุนและการขาย ถ้าต้นทุนน้อยขายไปได้มากเกินกว่าต้นทุน เรียกว่ากำไร แต่ถ้าขายไปได้เงินน้อยกว่าต้นทุน เรียกว่า ขาดทุน กำไรและราคาจำหน่าย มีข้อสำคัญดังนี้

- ๑. ต้นทุน เท่ากับ ราคาขาย ลบ กำไร
- ๒. ราคาขาย เท่ากับ ต้นทุน บวก กำไร
- ๓. กำไร เท่ากับ ราคาขาย ลบ ต้นทุน
- ๔. ขาดทุน เท่ากับ ต้นทุน ลบ ราคาขาย

การกำหนดราคาจำหน่าย เป็นการตั้งราคาขายสินค้าหรือผลผลิตให้มีราคาที่สามารถขายได้โดยมีกำไรเพียงพอจากการดำเนินการ รวมทั้งมีเงินเพียงพอเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากิจการและผลผลิตให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ในการกำหนดราคาจำหน่ายให้มีผลกำไรนั้นไม่จำเป็นต้องตั้งราคาจนสูงเกินไป เพื่อให้ได้กำไรมาก แต่ควรตั้งราคา ให้พอสมควรเหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของผลผลิต รวมถึงราคากลางในตลาดที่ผู้ซื้อสามารถซื้อได้เพื่อให้ ขายผลผลิตได้คล่องตัวมากยิ่งขึ้น และมีการหมุนเวียนสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง

วิธีการคำนวณราคาขาย

วิธีการคำนวณราคาขายโดยคำนวณกำไรจากผลผลิต เพื่อให้ได้เงินเพิ่มหรือผลกำไรจากต้นทุน และค่าใช้จ่ายต่างๆ เป็นรูปแบบการกำหนดราคาขายที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์บวกเพิ่มจากต้นทุน

สรุปได้ว่า การคิดคำนวณต้นทุนการคิดค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ประกอบขึ้นมาเป็นผลผลิต การคิดคำนวณ ต้นทุนผลผลิตหรือต้นทุนราคา หมายถึง ต้นทุนการผลิตที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมทำบัญชี ค่าใช้จ่าย เช่น ค่าภาษี ค่าเช่า ค่าเสื่อมต่างๆของเครื่องยนต์หรือเครื่องจักร ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน ค่าเชื้อเพลิง เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องคำนวณหรือบวกผลกำไรที่ต้องการ ซึ่งการบวกกำไรที่ต้องการควรพิจารณาตลาดหรือความต้องการของตลาดด้วย

แบบสรุปการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย

วัน/เดือน/ปี	รายการ	เลขที่ใบสำคัญ	เงินสด		คงเหลือ
			รายรับ	รายจ่าย	จำนวนเงิน
	รวมเงินคงเหลือ				